

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 222 תמוז תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת יאיר בן יעקוטה עידן ז"ל ע"י אחיו ר' בני רחמים ורפאל הי"ד

פרשת חקת

**חבורת השודדים של ריש לקיש נתרעמה מדוע
הוא זכה לגן עדן והם ירשו גהינום**

גוי ללא תכל'ס

"זאת חקת התורה אשר ציוה ה'" (יט, ב)

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (יט, יד)

בג' מקומות בש"ס מצוטטת דרשתו המפורסמת של ריש לקיש, "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ברכות סג, ב. שבת פג, ב. גיטין נו, ב). ולכאורה מהו פשר ה"ממית עצמו", כי זה ברור שאין צריך להמית עצמו ממש, שהרי "וחי בהם- ולא שימות בהם", ואם כן מהי בחינת ה"מיתה" שיכול האדם לאחוז בה בעודו בחיים. ועוד יש להבין מדוע רמו הכתוב ענין זה דוקא בפרשת פרה אדומה.

סוד הענין טמון במסכת חייו של בעל המימרא, וכפי שאמרו בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ב) "דע לך כח התשובה מרבי שמעון בן לקיש, שלמד תורה אצל רבי אושעיא ואחר כך הסיתו אותו אנשי חמס ושמנו אותו לראש ולקצין עליהם, והיו גוזלים וחומסים לכל מי שיעבור בדרך. כשבא אצל רבי יוחנן ונתער לדבריו לחזור בתשובה, הניח את רעיו השודדים ושב לאלוקי אבותיו בכל לבו בצום ובתפילה, והיה משכים ומעריב בבית המדרש ועסק בתורה בכל כחו והרבה בצדקות, ומאז לא חזר עוד על מעשיו הרעים כי אם ביראת ה' כל היום, ונרצית תשובתו לפני הקב"ה." "וביום שנפטר מתו גם רעיו השודדים, וכשבאו לבית דין של מעלה פסקו לתת לרבי שמעון בן לקיש חלק בעולם הבא, ודנו את רעיו השודדים לשאול תחתית. והם קמו וטענו לפני הקב"ה, רבונו של עולם, וכי משוא פנים יש לפניך והלא גם הוא היה שודד עמנו בהרים ולמה הוא ילך לאוצר החיים ואנו לשאול תחתית? אמר להם, זה שהיה חברכם עשה תשובה בחייו ולמד תורה, ואילו אתם לא עשיתם תשובה. אמרו לו, רבונו של עולם הנח לנו ונעשה תשובה. אמר להם, אין תשובה מועילה אלא עד יום המיתה ולא עד בכלל."

והנה ידוע שריש לקיש היה אדם שמן ובעל בשר [ראה גיטין מז, א וברש"י שם, ועיין בברכות מד, א], ומזה מוכח שלא היה עוסק בצומות ובתעניות. ועל פי זה ביאר החתם סופר (גיטין, שם) בדרך דרוש את ששאלה בתו של ריש לקיש את אביה כשהלך לישון, "לא בעית מידי למזגא עליה? נפירוש, האם אינך רוצה כר אז כסת לישן עליו?", והשיב לה "בתי, כריסי כריי". כי בתו היא נשמתו, שהיתה טוענת שיש לו לעסוק בסיגופים ותעניות כדי להכין זכות שעליה ישכב וישען בעולם הבא ולא יענש על מעשיו בעבר. ועל כך השיב לה ריש לקיש "כריסי כריי", כלומר שמה שמיילאתי כריסי בש"ס ופוסקים עדיף מאלפי תעניות וצומות. [ואף שבפרקי דר' אליעזר הנ"ל אמרו שריש לקיש היה צם, צריך לומר שלא היה מרבה בצומות כל כך, והעדיף להרבות בעסק התורה מכיון שזה מכפר יותר מהכל]. ומזה נהגתו של ריש לקיש למדנו שאמרתו ש"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" לא באה ללמד שהדרך להצלחה בתורה היא על ידי שיתענה ולא יאכל ולא ישתה ויכחיש גופו ובשרו, וכל שכן שאין צריך להמית עצמו ממש, אלא שכלפי עניני העולם הזה ותענוגותיו יהא האדם בבחינת מת, וכאילו אין לו שייכות אליהם כלל ועיקר. והדברים שקולים זה כנגד זה, שככל שישכיל להמית עצמו מעניני העולם הזה כך יתעלה יותר ויותר בתורה הקד', וכן להיפך, ככל שיהא מחובר לעניני העולם הזה כך הולכת ופוחתת שייכותו לעולמה של תורה.

רבינו האור החיים הקד' העיר מדוע נאמרה כאן לשון הכוללת את כל התורה כולה- "זאת חקת התורה", בשעה שמצוה זו היא מצוה פרטית לכאורה.

ועל כרחק אתה אומר שמצוה זו היא פרט המלמד על הכלל, וענינה מסמל את כלל התורה ועבודת ה'.

ונראה בביאור הענין על פי יסוד חשוב אשר שמעתי מהגאון רבי ראובן לויבסטר שליט"א, כי הנה ידוע ששעבוד מצרים הכשיר את בני ישראל להיות עבדים להשי"ת, ובלעדיו לא היו ראויים לקבל את התורה. ומן האופן שבו נשתעבדו למדנו את הקיום לדמותה של עבודת ה'. ונחלק הדבר לשני אופני שעבוד: הראשון הוא "פיתום ורעמסס", שמה שהיו בונים ביום היה נחרב ונהרס בלילה (סוטה יא, א), כלומר עבודה ללא תכלית וללא הגיון. והשני- "עבודת פרך", שהחליפו מלאכת אנשים לנשים ומלאכת בחור לזקן (שם עמ' ב'), כלומר עבודה באופן שאין לאדם את היכולת ואת הכלים המתאימים לה.

וטבע האדם שכאשר מבקשים ממנו לעבוד או לפעול דבר מסוים, הוא שואל ומבקש לדעת: א. מהי תכלית העבודה ומטרתה. ב. מהם הכלים שינתנו לו כדי לבצע אותה. אך את ה' הרי צריך לעבוד גם כשנראה שאין תכלית, וגם כשנרמה שאין לנו כלים ויכולת. ולכן כדי לקבל את התורה ולהיכנס בשערי עבודת ה', היו מוכרחים אבותינו להשתעבד במצרים בשני האופנים הנ"ל, ועל ידי כך הוכשרו לעבוד את ה' גם כשנראה שאין תכלית ושאין כלים.

ולענייננו נתמקד בחלק הראשון של עבודה עם תכלית ומטרה מוגדרת. שבעבודת ה' כאמור איננו עושים דברים כי אנו מבינים אותם ומשיגים את טעמם בשכלנו, אלא מקיימים אנו את הדבר כי כך גזר המלך והו רצונו, הגם שלא תמיד טעם הדבר מובן לנו ואיננו יודעים ומשיגים את תכליתו.

וזהו בעצם העיקרון הנרמז במצות פרה אדומה, לקיים מצוה על כל פרטיה ודקדוקיה גם כשלא מבינים מהו טעמה וענינה. ולכן נאמר בזה "זאת חקת התורה", וכפי שהעיר האור החיים הקד' שהיא מצוה כללית, כי ממנה נלמד לאופן קיום שאר המצוות.

ובכך מהדדת ומבליטה הפרה האדומה את ההבדל שבין ישראל לאומות העולם, וכפי שפירש"י "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה".

כי גוי לא מסוגל לעשות דבר שאינו מבין את תכליתו ומחפש הוא את הטעם וההבנה שבכל דבר. אך יהודי מכופף ומבטל עצמו לדבר ה' ומקיימו כמשפטו גם אם אין לו השגה בו.

ויש שהמליצו על כך את הפסוק "למה יאמרו הגוים", שהגוים דרכם לשאול למה ולהבין את הטעם והתכלית בכל דבר. ולעומתם נאמר על ישראל "אשרי העם שככה לו", "ככה", בלי להבין הטעם ובלי לדעת הסיבה. כי רק ליהודי יש את הכח "לורוק את השכל" ולמלא אחר ציווי התורה בתמימות.

דינה בת שלום גדקא ע"ה
תמו תמר בת עישה בן גל ע"ה
אסתר בת אסתר'ה אניג'ר ע"ה

חיה חנה בת איזה אבגי ע"ה
חיים שלום שקל בן חביב ז"ל
חנה בת לאה לביא ע"ה

לענין ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאג'ה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

מה ששינוי עושה לנו...

"ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו', ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן וגו'" (כ, א-ב)

יש להתבונן בדבר מופלא מאד. כי הנה הפרשיות הרבות בהן מסופר בתורה אודות דור המדבר מתייחסות לכשנתיים מתוך ארבעים השנים שהיו במדבר- השנה הראשונה, ותחילת השנה השנייה, והשנה האחרונה לשהותם במדבר, כדלהלן.

במסכת אבות (ה, ד) שנינו "עשר נסיונות ניסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר, שנאמר (לעיל יד, כב) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי". ובמסכת ערכין (טו, א) נמנו עשרת הנסיונות "שנים בים, שנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחד בעגל, ואחד במדבר פארן".

[הגמ' שם פירטה אחד לאחד את כל הנסיונות: **שנים בים**, אחד בירידה ואחד בעלייה. בירידה, דכתיב "המבלי אין קברים במצרים". בעלייה, דכתיב (תהלים קו, ז) "וימרו על ים בים סוף", מלמד שהיו ישראל ממרים באותה עשה, ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר. **שנים במים**- במרה וברפידיים. במרה, דכתיב (שמות טו, כג) "ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות", וכתיב "וילך העם על משה". ברפידיים, דכתיב (שם יז, א) "ויחננו ברפידיים ואין מים לשתות, וירב העם עם משה". **שנים במן**- דכתיב (שם טו, כו-כז) "אל תצאו, ויצאו. אל תותירו, ויתירו". **שנים בשליו**, ראשון בשבתנו על סיר הבשר (שם פס' ג'), שני, והאספסוף אשר בקרבו (לעיל יא, ד). אחד בעגל. ואחד במדבר פארן במעשה המרגלים".

והנה **כל הנסיונות הללו היו בשנה הראשונה ובתחילת השנה השנייה**, ובכללם חטא המרגלים נוכפי שכתב רש"י בתחילת פרשת מטעי (להלן לג, א). ואף מחלוקת קרח ועדתו היתה סמוך למעשה המרגלים [כפי שכתב הרמב"ן (לעיל טו, א)]. ואילו המשך קורות עם ישראל במדבר המסופר בפרשתנו "ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין, ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן", וכן פרשת חטא מי מריבה ויתר הפרשיות שאחריהם, היו **בשנה האחרונה** ללכתם במדבר. וראה זה פלא שמלבד השנה הראשונה והאחרונה ותחילת השנה השנייה **לא מצינו כלל נסיונות בשאר שנות היותם במדבר**, ודבר זה אומר דרשני, כי מה נשתנו שנים אלו שבהם לא טעו בני ישראל ולא ניסו את השי"ת.

ומה גם שהתורה העלימה ולא התייחסה כלל לכל מהלך ארבעים שנות לכתם של ישראל במדבר, ותיארה רק את מה שהתרחש במקצת השנים. ועובדה זו מעידה שאכן ברוב השנים הלכו ישראל בתום ובישור ודבקו בה' ללא עוררין, ויש להבין ענין זה.

ב. וביאר בזה ראש ישיבת חברון הגאון רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל (שם דרך במדבר עמ' קג), שדור דעה אוכלי המן שישבו במדבר בצל ענני הכבוד ולמדו תורה מפי משה רבינו, ודאי הלכו באורח מישור בדרכי ה' במשך זמן זה. אולם מתייחסות דרכם, בשנה הראשונה והשנייה, היו **במעבר ממצב אחד למצב אחר**, ממצב שפל של מ"ט שערי טומאה ושקיעות בדיוטא תחתונה, למצב מרומם ונעלה של התגלות כבוד השי"ת במעמד הר סיני, ומעבדות פרעה לעבדות ה'. ושינויים וזעזועים אלו גרמו להם לנסיונות מאחר ונחסר על ידם **ישוּב הדעת** מחמת שינוי אורחותיהם ומעבר חד ממצב למצב.

וכן לאידך גיסא, **בשנה האחרונה ללכתם במדבר**, כשהתקרבו לארץ ישראל והתכוננו להיכנס אליה, היתה טמונה סכנה רבה בעצם המעבר ממצב ניסי למצב טבעי, שהוא מעין בחינה של ירידה משמים לארץ, כירידת הנפילים "שנפלו מהשמים לארץ והפילו את העולם" (ע"פ רש"י בראשית ו, ד. ולעיל יג, לג), שכיון שירדו מלאכים אלו משמים לארץ מבלי שילמדו את תורת הארץ והנהגתה, נפלו ממדרגתם והחריבו את עצמם ואת העולם. ואף ישראל בעמדם בשערי הארץ, בפתחו של שינוי ממצבם הקבוע והרגיל למצב אחר, נתערערה יציבותם ובאו לידי כשלון. ולפי זה מצאנו את פתרון החידה, כי ברוב ככל שנות המדבר היו ישראל שרויים במצב מסויים שאליהם התרגלו זה מכבר ולכן לא נתבלבלו ולא באו לנסות את ה', אמנם בשנה הראשונה והאחרונה שהיו שנים של שינוי

ממצב אחד למצב אחר, גרם להם השינוי לבלבול וחוסר יישוב הדעת, ומשכך ניסו את ה'.

ומכאן נלמד שצריך להיזהר זהירות כפולה ומכופלת כאשר מצבו של האדם משתנה, לבל יבוא לידי נסיונות בשעה שנחסר מישור דעתו מחמת שינוי אורחותיו.

[וכן מצאנו (מגילה יב, ב) שאמרו חכמי ישראל לאחשורוש שביקש מהם עצה מה לעשות עם ושותי, "מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעים לדון דיני נפשות", ואמרו על כך חז"ל שיפה אמרו לו, ופירש"י, "כי ודאי כן הוא, שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו".]

ונציה שבאיטליה ומחנה ישראל במדבר

"נעברה נא בארצך, לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר" (כ, יז)

ביאר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בתפארת יהונתן, על פי דברי חז"ל (במדבר"ר יט, כו) שמבארה של מרים היו יוצאים נחלי מים גדולים וזורמים אל כל שבת ושבת, ואל כל משפחה ומשפחה. ונחלים אלו היו מגיעים עד לים הגדול ומביאים משם לישראל כל חמדת העולם. וכשהיתה רוצה אשה ללכת אל בית אביה או אל חברתה היו שטות בסירות וספינות בתוך נחלים אלו עד שהגיעו למחוז חפצם. ולמדו כן ממה שנאמר בתהלים (קה, מא) "פתח צור ויוזבו מים, הלכו בציות נהר", ואין ציות אלא ספינות, שנאמר (ישעיה לג) "וצי אדיר לא יעברנו".

וכן מפורש **בילקוט שמעוני בפרשת פקודי** (רמז תכו') "הבאר היתה בפתח החצר סמוכה לאהל של משה, והיא היתה מודיעה לכל המחנות היאך יחנו. כיצד? כיון שעמדו קלעי החצר היו י"ב נשיאים עומדים על הבאר ואומרים שירה, והיו מימי הבאר יוצאין ונעשין נהרים נהרים. נהר אחד יוצא ומקיף את מחנה שכינה, ומאותו נהר יוצאין ארבע נהרות בד' זוויות החצר, כל אחד ואחד הולך לבסוף משמש ב' רוחות דרום ומזרח ויוצא אל מחנה ישראל, עבר מחנה הלויים היו מתערבין הנהרים זה לזה ומקיפין את כל מחנה הלויים ומהלכין בין משפחה למשפחה ונראין טבליות טבליות מקיפין את מחנה השכינה. ונהר גדול מקיף את כל מחנה ישראל מבחוץ ונעשין נהרים נהרים בין כל שבת ושבת והיו הנהרות מודיעין בין כל אחת ואחת גבולן ואין אחד צריך לחברו. והנהרות מקיפין מבפנים ומבחוץ ומציינין אותו טבליות מראש ועד סוף שיהא להם רשות להלך למשכן בשבת וממחנה למחנה ומזויה התכלת היו הנהרות נראין כתכלת מצויירין כעין השחר והלבנה והחמה, ואומות העולם רואין אותן לכמה מילין ומשבחין להקב"ה, מי זאת הנשקפה וכו'". [ובכך היה דומה מחנה ישראל כעין העיר ונציה שבאיטליה, שכפי הידוע עקב תהליך שקיעה תדיר של העיר, נתמלאו רחובות רבים במי הים והנהר, ואי אפשר לילך באותם רחובות אלא על ידי ספינות קטנות, המשמשים ככלי רכב לתושבי העיר. וכבר הוזכרה עיר זו בפירוש רש"י בספר ישעיהו (מב, י) בפסוק "שירו לה' שיר חדש תהילתו מקצה הארץ יורדי הים ומלואו איים ויושביהם", ופירש"י "ומלואו- היינו הקבועים בים ולא באיים, אלא בתוך המים שופכים עפר כל אחד ואחד כדי בית והולכים מבית לבית בספינה כגון העיר ונציציא".]

ולכן עתה כשרצו ישראל לעבור בארצו של אדום, ידעו שאדום יחשוש שמא יתקלקלו שדותיו וכרמיו והדרכים והשבילים מחמת נחלי המים הרבים שהיו נובעים מבארה של מרים וסובבים ומקיפים את מחנה ישראל, ועל כן אמרו לו "נעברה נא בארצך, לא נעבור בשדה ובכרם, ולא נשתה מי באר", כלומר שהבטיחהו שכשיעברו בארצו לא ישתו ממי הבאר, וכן לא ישוטו כהרגלם בספינות בציות הנהר אלא רק "ברגלי אעבורה", ולכן אין לו לחשוש למאומה.

[וכן נתבאר בדברי 'הכתב והקבלה' (להלן כא, ב), שבארה של מרים לא היתה מוציאה מים בכל עת, שאם לא כן הרי שכשהיו נוסעים ממקום למקום היתה הבאר מציפה את כל הדרכים שעברו בהם על ידי הנהרות והנחלים היוצאים ממנה, אלא היתה מוציאה מים לפי צורך השעה וחוזרת ונסתמת].

העלון נכתב ונערך בס"ד ע"י הרב ראובן גולן. ניתן להאזין לשיחות חיזוק והשקפה וחיידושים לפרשת השבוע מאת המחבר בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001 (הקש 1-2-48-1-1-1. או 8* ואמרו את שם המרצה והקש 1-1-1).

לקבלת העלון בדוא"ל מדי שבוע שלח הודעה ל- rgS740@gmail.com

המעוניינים להקדיש ולתרום להפצת העלון, וכן לסייע בהפצתו ברחבי הארץ
יפנו בטל' 08-9452903, או בפקס 1538-9452903

לזכר יוסף בן דוד וציונה שלומי ז"ל ע"י בנו ר' יאיר שלומי הי"ו ♦
מרת מלכה מולוק בת מאנואר סלמי ע"ה ע"י ילדיה הי"ו ♦
משה בן שמחה בניטה ז"ל ע"י בנו ר' יוסף הי"ו ♦

לע"נ אהרון בן חביבה מאוזז ע"ה ע"י בנו ר' שלום הי"ו ♦ ביחה פריחה בת עישה סבוני ושלמה בן עליה זכרי ז"ל ע"י משפ' אבוטבול הי"ו